

Ελένη Κονδύλη

«Αραβολογία: Κλασική Λογοτεχνία και Πολιτισμός»

Προσωπικά στοιχεία

Όνοματεπώνυμο: Ελένη Κονδύλη (του Γεωργίου)
 Μητέρα 3 παιδιών
 Διεύθυνση εργασίας: Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου, 157 84 Αθήνα
 Τηλέφωνο εργασίας: 210 727 7675
 Ηλεκτρονική διεύθυνση: hcondylis@frl.uoa.gr και hcondylis@gmail.com.

Πανεπιστημιακές προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές

- 1973-1977 **Philologie Romane, Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université Catholique de Louvain**
 Βαθμός πτυχίου: grande distinction (16-18/20).
- 1977-1980 **Philologies et Histoire Orientales, Institut Orientaliste de l'UCL** (τριετής μεταπτυχιακός τίτλος).
 Βαθμός πτυχίου: la plus grande distinction (18-20/20).

Διδακτορικός κύκλος

1980-1989: **Doctorat en Philologie et Lettres (PhD), Université Catholique de Louvain**

Θέμα και τίτλος του διδακτορικού:
Stéphanitès Kai Ichnélatès : traduction grecque (XIème siècle) du recueil de fables arabes Kitab Kalila wa-Dimna d'Ibn Al-Muqaffa' (VIIIème siècle). Louvain-la-Neuve 1989.
 3 τόμοι (501 σελίδες και ένας τόμος παραρτήματα).
 Επόπτης: Simone Van Riet., Καθηγήτρια Αραβικής Φιλοσοφίας

Σχετικά με το θέμα:

Εισαγωγικά, πληροφορίες για το θέμα:

Η μελέτη των μεσαιωνικών μεταφράσεων από τα ελληνικά στα αραβικά είναι σχετικά γνωστή, ενώ δεν είναι γνωστός ο τομέας των μεσαιωνικών μεταφράσεων από τα αραβικά στα ελληνικά. Η διατριβή έχει να κάνει με αυτόν το λιγότερο γνωστό τομέα, και το πέρασμα στην Ευρώπη του βασικού αραβικού μεσαιωνικού αριστουργήματος που ακολουθεί.

Το ελληνικό κείμενο 'Στεφανίτης και Ιχνηλάτης' είναι η μετάφραση του αραβικού Καλίλα και Ντίμινα, που είναι μετάφραση ενός περσικού κειμένου που έχει χαθεί, το οποίο ήταν μετάφραση του σανσκριτικού κειμένου Παντσαάντρα.

Η Παντσαάντρα (ενδεχομένως προχριστιανικό κείμενο) και το αραβικό Καλίλα και Ντίμινα (8^{ος} αι.) θεωρούνται από την Ουνέσκο έργα παγκόσμιας κληρονομιάς, αξίζει να θυμηθεί κανείς τις εκατοντάδες παγκοσμίως μεταφράσεις τους.

Το μυθολόγιο *Καλίλα ουα-Ντίμινα*, με θέμα την πολιτική διαπαιδαγώγηση, έχει λοιπόν τις ρίζες του στις Ινδίες, μεταφράστηκε εκατοντάδες φορές και έφτασε μέχρι και τον La Fontaine. Η αραβική μετάφραση-παράφραση πραγματοποιήθηκε τον 8^ο αιώνα από τον πατέρα της αραβικής κλασικής πεζογραφίας Ιμπν αλ-Μουκάφα, ο οποίος του έδωσε αριστουργηματικό ύφος παγκοσμίως: όλες οι μετέπειτα μεταφράσεις έγιναν με βάση το αραβικό κείμενο. Της αραβικής μετάφρασης είχε προηγηθεί συριακή και περσική μετάφραση.

Πρώτη ευρωπαϊκή μετάφραση του αραβικού έργου ήταν η ελληνική, τον 11^ο αι., με τον τίτλο *Στεφανίτης και Ιχνηλάτης*. Λίγο πριν τις σταυροφορίες, δηλ την εποχή του *Άσματος του Ρολάνδου* στη Δύση, ο βυζαντινός αυτοκράτορας Αλέξιος Κομνηνός παρήγγειλε να μεταφραστεί το αραβικό έργο στα ελληνικά. Μεταφραστής του ήταν ο Συμεών Σηθ, γιατρός και αστρολόγος του αυτοκράτορα. Υπάρχει κριτική έκδοση του ελληνικού κειμένου (Lars-Olof Sjöberg: *Stephanites und Ichneutes. Überlieferungsgeschichte und Text.* (Studia Graeca Upsaliensia, 2.) pp. 264. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1962). Το ελληνικό κείμενο μεταφράστηκε κατόπιν στα σλαβονικά τον 13^ο αι., ενώ επίσης τον 13^ο αιώνα, το αραβικό κείμενο μεταφράστηκε στα ισπανικά της Καστίλης, και συνεχίστηκαν κι άλλες μεταφράσεις ανατολικά και δυτικά.

Στόχος της διατριβής ήταν η ασάντηση στα εξής ερωτήματα:

1. κατά πόσον πρόκειται για μετάφραση και όχι παράφραση ή σχολιασμό, και
2. με ποιο τρόπο η μετάφραση από τα αραβικά ενσωματώνεται στη κουλτούρα και τη λόγια παιδεία της εποχής στον ελληνόφωνο χώρο;

Το θέμα της διδακτορικής διατριβής είναι μάλλον η μελέτη ενός 'πέρασματος' πολύ περισσότερο από τη μελέτη μιας μετάφρασης:

Η ελληνική μετάφραση του αραβικού αποδεικνύει τις αμφίδρομες πολιτιστικές σχέσεις της εποχής (11^{ος} αι.).

- Η λεπτομερειακή σύγκριση της ελληνικής μετάφρασης με το αραβικό πρωτότυπο και η ανάλυσή της
- δείχνει αφενός την γνώση της αραβικής στην Κωνσταντινούπολη,
- υποδεικνύει τη γνώση των ελληνικών γραμμάτων στον αραβικό κόσμο και δη στην αραβική λογοτεχνία,
- αναδεικνύει τους μηχανισμούς ενσωμάτωσης στον ελληνικό πολιτισμό της εποχής ενός αραβικού πραγματικού αριστουργήματος με θέμα την πολιτική διαπαιδαγώγηση.

Ως προς τα ελληνικά δεδομένα, ίσως είναι το πρώτο διδακτορικό που μελετά τις αραβο-ελληνικές μεταφράσεις, ενώ μέχρι τότε η έρευνα ασχολείτο με τις ελληνο-αραβικές μεταφράσεις.

Ως προς τα αραβικά δεδομένα, αναδεικνύει τη χρησιμότητα της ελληνικής μετάφρασης ως πηγής για την κριτική έκδοση του αραβικού κειμένου, που δεν υπάρχει ακόμη (λόγω του τεράστιου αριθμού χειρογράφων, εκ των οποίων κανένα από τα γνωστά χειρόγραφα δεν είναι πρότερο του 13^{ου} αιώνα). Άρα, η ελληνική μετάφραση (η

πρώτη στον ευρωπαϊκό χώρο τον 11^ο αι.) είναι έμμεση πηγή, πληροφορεί για ένα αραβικό πρωτότυπο αρχαιότερο των υπαρχόντων χειρογράφων.

Ως προς τις διαπολιτισμικές σχέσεις, μελετώνται αποσπασματικά κείμενα συριακά που παρουσιάζουν την μετάφραση του ινδικού κειμένου πριν αυτό μεταφραστεί στα αραβικά, καθώς επίσης μελετώνται δυο μεταφράσεις του αραβικού κειμένου στη Μεσόγειο, λίγο μετά την ελληνική, μια δεύτερη ελληνική μετάφραση στη Σικελία και η καστιλιάνικη μετάφραση στην Ανδαλουσία.

Η τρίτομη διδακτορική διατριβή 'συμπιέστηκε' και οργανώθηκε σε ένα τόμο, την πρώτη μου μονογραφία (βλ. δημοσιεύσεις).

Ερευνητικά ενδιαφέροντα /ερευνητικά πεδία

- **Ανάλυση κειμένων**
- **Συγκριτική λογοτεχνία**
- **Διαπολιτισμικότητα**
- **Σχέσεις μεταξύ κειμένων και άλλων μορφών πολιτισμού**
- **Θέματα μετάφρασης κυρίως στη μεσαιωνική εποχή: από την επιλογή «λέξεων» στην ιδεολογία**
- **Ιστορία της λογοτεχνίας και ιστορία του πολιτισμού**

Επαγγελματική σταδιοδρομία και ερευνητική δραστηριότητα

	Θέση εργασίας	Περιγραφή εργασίας
1980-1981	Assistante. Βοηθός στο Κέντρο Αραβικής Φιλοσοφίας, Institut Supérieur de Philosophie, Université Catholique de Louvain.	Projet AVICENNA LATINUS
1981-1983	Aspirant de recherches: Fonds National de la Recherche Scientifique de Belgique	Phénomènes d'acculturation dans le monde arabe
1984-1985	<i>Cadre scientifique spécial temporaire</i> Έκτακτο ειδικό επιστημονικό προσωπικό στο περιοδικό ανατολικών φιλολογιών Le Muséon (έτος ίδρυσης 1881).	Καταγραφή και αντιπαραβολή αραβικών χειρογράφων, προετοιμασία κριτικής αραβικής έκδοσης
1986-1989	Γραμματέας στο Ευρωπαϊκό Σχολείο I, Βρυξέλλες	Μεταφράσεις και λοιπή γραμματειακή υποστήριξη του ελληνικού τμήματος.
(Τέλη 1989 επαναπατριsmός στην Ελλάδα)		
1990-1991	Καθηγήτρια Γαλλικής στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών	
1991-1995	Καθηγήτρια Γαλλικής École Saint Joseph, Αρσάκεια Σχολεία Ψυχικού, Εξετάστρια γαλλικής γλώσσας στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών	

Πανεπιστημιακή σταδιοδρομία στην Ελλάδα από το 1995, με γνωστικό αντικείμενο 'Αραβολογία'-, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το γνωστικό αντικείμενο έγινε: «Αραβολογία. Κλασική Λογοτεχνία και Πολιτισμός» από το 2006 (ΦΕΚ 88/30-3-2006 (τ.Ν.Π.Δ.Δ.).

Ερευνητικές δραστηριότητες

- **Αραβο-λατινικά: Avicenna Latinus**
- **Ελληνο-αραβικά: μεσαιωνικές αραβικές μεταφράσεις του Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου**
- **Αραβο-ελληνικά**
- **Καταγραφή αραβικών χριστιανικών χειρογράφων της Μέσης Ανατολής**
- **Εμβάθυνση της αραβικής λογοτεχνίας και γλώσσας στον ελληνικό κόσμο**

Διδασκαλία εκτός ΕΚΠΑ (χωρίς πρόσθετες απολαβές):

- **Ιστορία τέχνης μη δυτικών πολιτισμών > Αραβικός Πολιτισμός και Τέχνη** στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας, από το 2015.
- **Histoire de l'islam en tant que religion** (έτη 2014-15 και 2015-16) στο Ορθόδοξο Πανεπιστήμιο του Κονγκό (γαλλόφωνο πανεπιστήμιο), και συγκεκριμένα στην Θεολογική Σχολή.

Δημοσιεύσεις.**Μονογραφίες**

1. *Stéphanitès kai Ichnélatès, traduction grecque (XIe siècle) du livre Kalīla wa-Dimna d'Ibn al-Muqaffa' (VIII siècle): Etude lexicologique et littéraire*, εκδόσεις Peeters, Louvain 1997 . xxxi, 239p.
Βράβευση του έργου από την Βασιλική Ακαδημία του Βελγίου το 1993 .
2. Εισαγωγή στη Λογοτεχνία των Αράβων. Νέα βελτιωμένη έκδοση, εκδόσεις Πεδίο, Αθήνα 2017, 417 σελ.
3. *Αδωνης. Οι αναλογίες και οι αρχές*, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003 και 2019, 248 σελ.
4. *Αραβικός Πολιτισμός*, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2008, 526 σελ., τωρινή έκδοση: *Αραβικός Πολιτισμός*, Πεδίο 2016.
5. Το Χρονικό της Μεσογείου. Βυζάντιο, Ισλάμ, Δύση, Πεδίο, Αθήνα 2020, 640 σελ.
6. (επιμέλεια) *Πρακτικά της Ημερίδας Προβολές και Αντανακλάσεις: Ελληνικά και Αραβικά κατά τους Μέσους Χρόνους*. (υπό δημοσίευση, βλ. βεβαίωση). Δημοσιεύσεις ΕΚΠΑ, Αθήνα 2020, 234 σελ.

Συμμετοχή σε έργα, άρθρα, ανακοινώσεις και βιβλιοκριτικές, ενδεικτικά:

Simone Van Riet, *Liber de Philosophia Prima sive Scientia Divina I-X*, Lexiques. Ouvrage publié avec le concours de la Fondation Universitaire de Belgique et de l'Unesco, Louvain, Leiden, Peeters-Brill, 1983.

Jean-Claude Polet, *Patrimoine littéraire européen: Le Moyen age, de l'Oural a l'Atlantique : litteratures d'Europe Orientale : anthologie en langue francaise. Volume 4a*, Bruxelles, De Boeck Supérieur, 1993 - 830 pages.

L. TUERLINCKX ed., *Sancti Gregorii Nazianzeni opera. Versio Arabica antiqua*, II. *Orationes I, XLV, XLIV* (*Corpus Christianorum. Series Graeca*, 43. *Corpus Nazianzenum*, 10), Turnhout - Leuven, Brepols, 2001, XLIV-297pp.

- «À propos de la traduction grecque de "Kalīla wa-dimna» in: *Graeco-arabica* 3 (1984) 207-212.
- «Stephanites kai Ichneutes', Traduction grecque de 'Kalīla wa-Dimna'» in: *Le Muséon* 103 (1990) 139-149.
- «Le discours I de Saint Grégoire le Théologien en arabe» in: *Graeco-Arabica* Bd. 6 (1995) 301-313
- *Η μεσαιωνική αραβική λογοτεχνία. Προς Δύση και Ανατολή*, Ημερίδα για το Ισλάμ, Εθνικό Κέντρο Ερευνών, Αθήνα 2007, δημοσιευμένο στον Τόμο ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΑΜΗΤΟΣ. ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ Ι.Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ, τόμος Α, Αλεξάνδρεια 2008, σελ. 223-227.
- *Rachid Mimouni. Ανθρώπινα Δικαιώματα, θρησκεία, κοινωνία, κράτος, άνθρωπος: ένα μυθιστόρημα.* (υπό δημοσίευση, βλ. βεβαίωση)
- «Άδωνης. Η θέση του Άραβα ποιητή στον παγκόσμιο πολιτιστικό ιστό». *Επίσημοι Λόγοι, Πρυτανεία Μελετίου-Αθανασίου Κ. Δημόπουλου 2015-2019*, Τόμος 37, Μέρος Α' σελ. 332-362.

Οργάνωση ημερίδων, διαλέξεων, αφιερωμάτων, ενδεικτικά:

- 2000 Χίλιες και Μία Νύχτες, χίλια και ένα πρόσωπα.
Καλλιτεχνικό δρώμενο: Αφήγηση, ηθοποιός Τότα Σακελλαρίου. Μουσική επένδυση Κώστας Γάκης.
Ανακοίνωση από την κα Αδαμαντίνη Κουμιώτου-Παπαδοπούλου με θέμα: Κοινοί τόποι των παραμυθιών με την κλασική ελληνική γραμματεία. Φιλοσοφική Σχολή 15.5.2000.
Εντοπισμός ιστορικών, λογοτεχνικών και ψυχολογικών στοιχείων από μέρους μου.
- 2008 Ο Αραβικός Κόσμος χθες και σήμερα.
Οργάνωση ΕΕΕΣΜΑ στο ΑΠΘ, για την επίδοση τιμητικού τόμου στον Ομότιμο Καθηγητή κ. Γρηγόριο Ζιάκα. Θεσσαλονίκη 7.11.2008.
- 2013 Η έρευνα για τον νεότερο και σύγχρονο Αραβικό Κόσμο στην Ελλάδα. Συνδιοργάνωση ΕΕΕΣΜΑ και Γαλλική Σχολή Αθηνών. Γαλλική Σχολή Αθηνών, Αθήνα 12.4.2013.
<http://tdd.aua.gr/sites/default/files/EFA%20Monde%20arabe%2012%2004%202013Prog.pdf>
- 2014 Ημερίδα «Η έρευνα για τη νεότερη και σύγχρονη Ελλάδα στον Αραβικό Κόσμο», Γαλλική Σχολή Αθηνών, συνδιοργάνωση ΕΕΕΣΜΑ 14.11.2014.
- 2018 Σεμιναριακή Διδασκαλία: Sophie Nicolaidès-Salloum, À propos du roman *Les Hommes qui marchent* de Malika Mokeddem. Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας.

Διακρίσεις

- 1993 Prix de l'Académie Royale des Lettres des Sciences et des Arts de Belgique

- 2007** Prix Fagnan des études sémitiques dans le monde francophone, Académie Royale des Lettres des Sciences et des Arts de Belgique.
- 2008** Μετάλλιο του Υπουργείου Ανωτάτης Παιδείας της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου.

Μέλος σε διάφορες εταιρείες ή διεθνείς ομάδες

- 1987-1989: Projet International d'édition critique des œuvres de Grégoire de Nazianze (texte grec et versions orientales), responsable d'une partie de l'édition de la version arabe ancienne.
- Μέλος της SIEPM (Société Internationale pour l'étude de la Philosophie Médiévale) μέχρι το 2015.
- Μέλος στο IEMED Institut Européen de la Méditerranée
- Μέλος της Union Européenne des Arabisants et des Islamisants από το 2010.
- Μέλος της EURAMES από το 1999, όπου εκπροσωπώ την Ελλάδα (Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Σπουδών Μέσης Ανατολής, ΕΕΕΣΜΑ). Πρωτόκολλο συνεργασίας με τη Γαλλική Σχολή Αθηνών (EFA).

Εξωστρέφεια (επιλεκτικά):

Ιστοσελίδα της Ελληνικής Επιστημονικής Εταιρείας Σπουδών Μέσης Ανατολής.

<https://soscientgr.blogspot.com/>.

Υπεύθυνη για μια ραδιοφωνική εκπομπή στο web radio του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας: *Libertinages - Encrages: Ο μικρός πρίγκηπας του Γαλλικού. Μια εκπομπή για την συμβίωση και την φιλία των ανθρώπων.*

(<https://audioblog.arterradio.com/blog/133550/libertinages-encrages>)

- 2014** Πέρσα Κουμούτση, *Ελένη Κονδύλη: «Η απόρριψη του άλλου σημαίνει φόβος και μη αποδοχή του εαυτού»*, "Fractal", Νοέμβριος 2014
- 2017** Κρημνιώτη Πόλυ, *Ελένη Κονδύλη: Η ελληνική κοινωνία βλέπει την Ιστορία με τα μάτια των Δυτικοευρωπαίων* (έντυπη μορφή, σελ. 50-51, 16.4.2017)
<http://www.avgi.gr/article/10812/8073318/e-ellenike-koinonia-blepei-ten-istoria-meta-matia-ton-dytikoeuropaion>
- 2019** Αργυρώ Πατσού, *Ελένη Κονδύλη: «ανταμείβουσιν αλλήλαις αι καρδιαί»*,
https://www.efsyn.gr/tehnas/eikastika/199677_eleni-kondyli-antameiboysin-allilais-ai-kardiai